

İmtiyaz Sahibi
Arif ÖNARIN

1-2-1939
SAYI : 22

Yazı İşleri Direktörü
Mustafa DÜMER

AYLIK

MANİSA

HALKEVİ

DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

1 — Cümhuriyet Düşmanları	F. Ahmet Aykaç
2 — Tarihi Eserleri Koruyalım	KIRANOĞLU
3 — İstedigimiz Edebiyat	C. SEZGİN
4 — Tarhala Obasını Tanıyalım	A. Altınar
5 — Halk Edebiyatı Folklor	F. Erdoğan
6 — Şiir — (Ogluma)	C. SEZGİN
7 — Hesaplama işinde hayattan başlı
yalım hayatı görelim ve öğretelim	A. Karasu
8 — Şiir — (İlk Rüya)	R. Çamlıbel
9 — Birinci sınıfta yazıya hazırlık
temrinleri	(* * *)
10 — Evimizdeki çalışmaların ana
hatları	G E D İ Z

CÜMHURİYET DÜŞMANLARI

Yazan: F. Ahmet AYKAÇ

Evet öyle... Cumhuriyet düşmanları... Makalemin başlığını düşünmeden koymuş değilim. Bilâkis! İhtimal ki hemen soracaklar: Bunlar kimdir? Ve ne ehemmiyetleri vardır? Derakap cevap vereyim: Ben Cumhuriyet düşmanı tabiriyle azçok sayıları ve hüviyetleri malûm bir takım irfan yoksulu ve viedan düşkün müayyen kimseleri kasdetmiyorum. İnancına göre bunların ne şahsî bir değeri; ne de bir kımıldama kabiliyeti! Benim kanaatime her rejimin, ve bilhassa bir demokrasile cumhuriyetin gerçekten tehlikeli düşmanları daima içtedir. Ve çok defa mikroblar gibi pek küçük, hatta görünmez, lâkin işleyici ve yıkıcı mahiyette! İzah edeyim; iptida bütün dünyaca malûm olan, fakat gene bütün dünyada en mücrim ihmallere uğrıyan bir hakikati hatırlamalıyız: Bir demokrasi, bir cumhuriyet, her şeyden ve herşeyden evvel yüksek ve ileri ahlâk rejimi olmak mecburiyetindedir. Demagojiye düşmemek ve oligarşi altında ezilmemek için bundan kat'î çare yoktur. «Yüksek ve ileri ahlâk» kelimeleriyle anladığım mana ise cumhuriyet rejiminde her

ferdin yalnız şahsî değil, bütün sosyal vazifelerine de tam şuuru ve tam sadakattir.

Şu sebeple... Evet şimdi misalleri bir, on, yüz söyleyebiliriz. Çünkü, netice birdir. Ve vazifesini yapmayanların affedilemeyecek medenî cinayeti şudur: Müttekâmil bir cemiyet ferdi olmanın icablarını yapmamakla, hem o cemiyeti mütemadiyen mazhar olması lâzım gelen terakkiden alıkoymak, hem de en ileri insanlık düsturlarını herkesin gözünde şüpheli ve verimsiz göstermek!

İşini, bile bile ihmal eden, fena yapan, çalan, yalan söyleyen, ve aldatan memur, cumhuriyetin en katil ve alçak düşmanıdır. Çünkü öyle bir memur o rejimi, o rejimden yurddaşın beklemekte haklı olduğu hizmetleri görmeğe kudretsiz gibi gösterir.. Devlete karşı, hükûmete karşı, kanuna karşı her türlü borcunu ödememek için yüz türlü bahane bulan şoursuz, himmetsiz ve kötü gönüllü yurddaş cumhuriyetindüşmanıdır. Demokrasinin yankesicisidir, ümid ve ideal öldürücüsüdür.

Vaktini boş geçiren, kahvede, tavlada,

şurada burada zaman katleden idealsiz, kopyacı, bilgi zügürdü, sonra da iddiacı ve haddini bilmez genç, cumhuriyetin en iğrenc yüz karasıdır ve düşmanıdır. Çünkü bu rejim ona emanettir ve yarının muvaffakiyetini ondan bekler. Okullarını, kütüphanelerini, laboratuvarlarını ve üniversitesini o çalışsın diye kurmuştur. Boşboşuna vakit öldürsün ve çalışabilecek bir başkasının yerini gasbetsin diye değil! Şu sebebe mazeretsiz tembel ve diploma hırsızı olanları bugünün şuurlu, vakarlı ve şerefli gençliği boykot ederse çok doğru bir iş yapmış olur.

Okumayan öğretmen, cismanî ve manevî kudretini artırmaya çalışmayan talebe cumhuriyet dostu sayılmaz. Fazla nüşa satmaktan başka bir ülkeye yükselemiyen bodur ruhlu, adi havadis esnafı muharrir cumhuriyetin düşmanıdır. Hem de nasıl ırsıfsız ve mehin düşmanı!..

Millî iktisadiyatın kalkınması için bunca emekler sarfedilirken kötü, çürük, kalp mal yapan ve utanmadan, arlanmadan bunu vatandaşlara süren namussuz ve şakî ruhlu işçi, usta ve satıcı ile muhtekir, cumhuriyetin demokratik bünyesi üstünde birer ufunettir, birer kanseirdir. Ve bunların karşısında menfaat için veya diğer bir endişe ile göz yumanlar en zalim rejim düşmanları! Amma ister cürümlerinin farkında olsunlar, ister olmasınlar. Çünkü netice birdir. Ve yaptıkları şey, inkılabın, büyük millet davasının kadrini, itibarını hem iç pazarda, hem dış piyasada yıkmaya teşebbüs demektir. Binaenaleyh hem hükümet, hem millî camia kendileriyle ne kadar uğraşırsa o kadar haklı bir gaza etmiş olur. İktisadî ve millî gaza!

Cumhuriyet düşmanlarından bahsederken bazı profesyonel dalaverecileri unutmak mümkün müdür? Memlekette değişen, yenilenen, yaşayan veya ölen hiçbir gayeye bağlanmıyarak yalnız para avcılığı, ahlâk kaçakçılığı etmekle meşgul kimseler... Bunlar her kuvvete gülen ve her kuvveti is-

tismar yolları arıyan mahlûklardır. Cumhuriyete de gayet dost görünürler. Fakat viedana, ahlâka düşman ruhların, menfaatiz ideale gönül vermesi nasıl mümkün olur? Onun için böyle yaratılışları da cumhuriyet düşmanlarının en başında sayarsak hiç yanlış değildir. Bilâkis böyle bir anlayışta pek isabet vardır. Millî nefretin şu sınıf ahlâk bozguncuları açık ağızla kendini göstermesi çok sevinilecek bir hâdisedir.

Büyük İsmet İnönü bir nutkunda şöyle demişti:

«Ah'lâk ve haysiyet sahipleri, namussuzlar kadar da cesaret göstermezlerse şeref ve fazilet nasıl payidar olur?»

Bu sebeble içtimâî kirlilikler karşısında temizleyici ve hayir isteyici titizlik en me-denî şeymedir ve bir demokrasi rejiminde en lüzumlu duygu!

Dünyada yapılması en güç işlerden biri şudur:

Demokras'yi kurarken demagojiye kurban olmamak ve anarşiyi ezerken hürriyeti zedelememek... İşte Türk inkılâbı bu çetin davayı şimdiye kadar tam bir muvazene ile halle savaşmış yıkıcı değil, kurucu yerde verimlidir. Onun için bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra da ona tam inkışafını temin edecek ara unsur bir tanedir. Vazife duygusu!

Zaten ahlâk nedir? İnsanın şahsına ve mensub olduğu yurdla beşeriyete karşı vazifelerinin bütününden başka?

Şu sebeple bu rejimde, küçük, büyük, kadın, erkek herkes millî ödevleri anlatmak, bilmek ve yapmakla mükelleftir. Şu urunu bu meşhurlara açmıyan ve yahud mazereti olmadığı halde vazifesini yapmaya verilecek tek bir sıfat tanıyorum: Cumhuriyet düşmanı!

[Cumhuriyetten Naklen]

TARİHİ ESERLERİ KORUYALIM

Yazan
KIRANOĞLU

Geçen gün sana verdiğim sözü yerine getirmek için bir kaç arkadaşla İzmir'den trene binerek Manisaya geldik.

Yolculuğumuz kısa olmasına rağmen çok tatlı ve neşeli geçti. Gedizin bağları ve bağçeleri bizim tatlı hayatımıza katık oldu.

Tabiat, gedizin her köşesini en güzel renk ve yeşilliklerle süslenmiş. Her adımda yeni bir tablo ve levha ile karşı karşıya kaldık. İçimiz dışımız gedizin renkleri ve kokularıyla doldu. Fakat şehirde senin olmayışın canımızı sıktı iside güzel eserler ve onların karşısında duyduğumuz sevinç bize vefasızlığını unutturdu. Biz buraya kadar getirmeye sebep olduğundan dolayı evvela hepimiz teşekkür ederiz.

Bu dolaşma esnasında biz, gördük ki, Manisada mevcut olan yalnız tabiat değil, aynı zamanda tarihtir. Manisa sokaklarını dolaştıkça, bu kanaatimiz daha ziyade kuvvetlendi. Yalnız azizim; Sunu da itiraf etmeliyim ki memleketimiz tarihi eserlerin çokluğundan ne kadar bahtiyar ise; bu eserlerin bakımsızlığı yüzündende o kadar betbahtır! Tabii siz içinde yaşadığınız için belki bu işin farkındasınız veyahut da değilsiniz. Manisa tarihi eser ve kütür bakımından bu kadar zengin olmasına rağmen itinasızlık ve ihmalkârlık yüzünden gittikçe kıymetini kayp ediyor. Tabii sende bilirsin ki memleketimizde şah eserleri görmek, Onlarla karşılaşmak için uzun boylu dolaşmaya lüzum yaktur.

Biz şehrinizi dolaştığımız kısa zamanda her yerde çağlar ve milletlerle beraber olduğumu

zu anladık. Ne mutlu size ki ölmez kıymetleri olan şaheserler yurdunda yaşıyor, onlarla zaman zaman karşılaşıyorsunuz.

Fakat benim nazarı dikkatimi bu gezide şu celp etti. çok zaman çamurlu bir duvarda bem beyaz mermerden bir sütun başlığı, kapu eşiğinde sürünen bir roma kitabesi ve çamurlar arasında yuvarlanan sütunlar.. Bunun sebebini bir türlü anlayamadım. Muhakkak gelecek mektubunuzda bilhassa bu nokta üzerinde fazlaca dur ve izahat ver.. Birde anlayamadığım, esef ettiğim bir şey daha var. Sırttaki İshak bey hamamının o hali ne? Bu hamam ki müsliman türklerin Manisada yaptığı ilk eserlerden biridir. İşçiliği sağlamlığı, ve duruşile her tarafından türkün, müsliman türkün Manisadaki en eskileriyim diye bar bar bağıyor.. Eser tarihi büyük bir kıymeti taşıdığı halde onun etrafındaki toprak ve gübre yıkıları ne oluyor. Yoksa orası belediyenin gübre ve toprak deposumu? İçerisi dışından daha fena. Dün dillere destan, dertlere derman olan bu zevallı hamam bugün bir mezbehanedir! Mermerleri sökülüş, kürşunları çalınmış, her tarafı pislik örtmüş.. yahu insan o'aya hamam niyetile girmese, muhakkak ki oranın başka bir yer olduğuna zahip olur.

Sakin bunları benim gevezeliğime haml etme. Rica ederim sende git, arkadaşlarında gitsin, muhakkak vaziyetin bundan eaha elim elduğunu göreceksiniz.

Dün herkes buraya gelip temizlenirken bugün yalnız ilimle uğraşanlar, bir çok şeyleri öğrenmek isteyenler bu iskeletin içine girip çalışıyorlar. Peki biz bize

olduğumuz için bu böyle. Yarın yabancılar, seyyahlar gelirlerde bu hamamın ve buna benzer yerlerin bu feci halini görürlerse bize ne demezler. Bundan başka bizim gibi tarihinin bir çok yerleri karanlık olan milletler, o noktaları aydınlatmak için bu eserleri korumak ve saklamak mecburiyetindedirler. Bilirsinki böyle eserleri saklamak, korumak hem ulusal ve hemde ahlaki bir ödevdir. Kıranlar, zedeleyenler, şunları bunları aşırı kanun karşısında, vicdanları karşısında mes'uldürler. Bu ihmâl yüzündendirki, bugün tarihen çok zengin olan Manisanın henüz ilmi ve mufassal bir tarihi yazılamamıştır. Eğer biz, sütun başlığını eşik, güzel bir kitabeyi duvar taşı, olarak kullanmakta devam ederek sittin senede Manisanın ve milletimizin tarihini yazamayız.

Tabii sende bilirsın ya, bize bir def'a daha sana burada bir misal vereyim. Bilhassa Manisa için bu misaller çoğaltılabilir. Manisayı merkez eden türklardan Saruhanlılar var. 85 sene kadar yurdunuzda "Beylik,, yapmışlar, buna rağmen mufassal ve aydın tarihleri yok. Saruhan oğullarına ait öyle noktalar varki izahına imkân yok. Bu karanlık noktaların izah edilebilmesi için, Orhanın, Süleyman ve İlyas beylerin mezarlarının bulunması ve üzerlerinin etüd yapılması lazım. Halbuki bugün onların ne mezar taşlar ve nede mezarları var. Kim bilir bu taşlar hanki mahallede kaldırım taşı, hangi divarda temeldirler.

İşte biz Manisa tarihine yardım edebilmek millî tarihimizin bir çok yerlerini aydınlatabilmek için memleketimizin en zengin ve eski mezarlığı olan Aynı Ali efendi mezarlığına da gittik. Aman azizim o ne manzara! ne sefalet.

Belli başlı bir tarih mevzuu, Tarih kaynağı olan zevallı mazi sanki fırtınaya tu-

tulmuş bir denize benzeyor. Her tarafı biz, her tarafı asırlar ve yıllar ve yıllar dolu olan bu asırdıde mezarlıkta derdimize derman olan bir nesneye rastlarız diye seke seke dolaşıyoruz. Karış karış gezmemize, ter ve göz nuru dökmemize rağmen esefle söyliyimki biz eyi şey görmedik.. Sanki orası bir savaş meydanı. Gördükki mezar taşları kırılmış! gördükki ulu ruhların dinlendiği çınarlar ve serviler kesilmiş! gördükki türbe ve camilerin kurşunları kesilmiş! ne yazık ölüler mezarlarında bile huzur ve sükün içinde yatmayorlar. Onlar toprak altında bile, mezarların süsü, güzelliği ve şenliği olan bir karış gölgeden mahrum bırakılıyorlar. Kırılan taşları, kaldırılan mermerleri yüzünden maziye konuşunlar, bu adem diyarında ziyaretçiler için birer toprak yığını ve iks oluyorlar.

Kardeşiğim, servilerim ve çınarların kesilmesi şehrin süsüne, güzelliğine halelmî getiriyor, yoksa bunların memlekette modamı olmasını bekleyoruz. Rica ederim bu eserlerin güzelce kullanılması için lâzım gelen teşebbüsleri yapın. Serviler mezarlar ve sütunları korumak için her çareye baş vurun. Bilhassa çeşitli kültürler memleketi olan Manisa için, istikbal, talih her zaman size yardımcı olacaktır Eserleri bu şekilde görünce diğer bir fikir daha aklıma geldi. Yarın hepimizde kunlar gibi birer teş ve toprak parçası olacağız. Huzur ve sükunumuzu karantiye alabilmek için ölülere hürmet edelim.. Hürmet edelimki bizden sonrakilere sevgi ve saygı örneği olaım. Eserleri kıranları, zedeleyenleri, yok edenleri, hatta müzede olsalar ayıplayalım ve kanunî müebbedelere çarptıralım.

İSTEDİĞİMİZ

EDEBİYAT

Yazan ; C. SEZGİN

Ezeldenberi herkesin diline tesbih ettiği meşhur bir münakaşa vardır: «sanat içinmidir; sanat cemiyet içinmidir?» bunu şimdi münakaşa edecek değiliz. Münakaşa etsek bile: Mademki şanatkâr cemiyetten bir ferttir; dilde cemiyetindir. O halde san'atkâra yekâne lâzım olan dil cemiyetin malıdır. San'atkâr ne kadar cemiyetten kaçmak istese buna imkân bulamayacaktır. San'atkâr kendini ne kadar cemiyetten uzaklaştırmak istese cemiyet onunla iftihar edecek, onu bağrına basacaktır. San'atkârın birde cemiyet hadiselerinden kurtulmasına imkân yoktur.

Ne ise bunu uzatmayalım.

Bugün biz gençlerin istediği bir edbiyat vardır, bunu kendi görüşümüze göre hülâsa edelim.

Ortada bulunan eserlere ve bu eserlerin hitap ettiği zevk seviyelerine bakalım:

Ziya Gök Alp dehayı tarif ederken şöyle diyor: deha öyle bir mevhibe dirki, adeseye benzer. Nasılki adese güneşin şu alarını kendinde toplar ve onları aks ettirirse; dehada cemiyetin hadiselerini kendi kafasında toplar ve onu menşurundan süzdürerek aks ettirir.

Diyebiliriz ki bizim istediğimiz eserler bu tarife uygun olan eserlerdir. Daha baştada söylediğimiz gibi, san'atkar bu cemiyetin ma'idir. İnsan kitlelerinde ma'şeri bir

duygu vardır. Bu duğu her fertte müşterektir. Bu bir nüskdir. San'atkâr bu nüski eyi sezen adamdır. San'atkâr kendinde olan bu nüski başkalarında da bulacaktır. Her sınıf ferdin müşterek bir ideali, müşterek bir ahlâk düşünesi, müşterek bir vicdani bir arzusu, müşterek ihtirasları vardır. San'atkâr aynı hisleri, aynı heyecan arı kendinde bulacaktır. Çünkü oda aynı cemiyetin bir ferdinden başka bir şey değildir. Esasen bu müşterek hisler san'atkârlarda teşekkül etmezse Her milletin ayrı bir edebiyatı olmaz; san'atkârlâr birbirinin aynı olurdu.

Biz her şeyden evvel türk cemiyetinin duyularını ifade edecek bir san'atkâra mühtacız.

Şimdi burada bir sual varid olacak:

hangi eserlerin üzerinde türk imzası varsa o eser istediğimiz eserdir Denecek.. Bunun böyle o'masını her gönül arzu eder. Fakat maalesef böyle olmuyor.

San'atkârlarımız, yurdumuzun milletimizin, içtimai bünyemizin tetkikini bırakıp yabancı felsefesi ve yabancı edebiyatı tesiri altında kalıyor. bizim cemiyetin isteklerini söylerken kantin ağzını kullanıyor. Münekkit eserden bohs ederken lemaitrenin fransızlara hitap ederken düşündüğü gibi düşünüyor. Din duygularını papaya nazaran tahlil ediyor.

Yakup Kadri bir mülâkatında şöyle bir vakadan bahs ediyor: Almancaya çevrilmiş bir eserine da'r Almanın birine: «nasıl buldunuz?» deyör. «Bizim eserlerden farkı yok» deyör. İlk nazarda bu hoş a giden millî gururu okşayan bir söz gibi geliyor; Fakat tahlil edecek olursak bir avrupalı ruhu ile, bir türk ruhu arasında fark yok. Yani « sizin eserinizde millî nüskunuz olan öz yok.» demek isteyör. «Garptan aldığınız tekniği eyi kullanıyorsunuz. O kadar» bu ise iftihara değecek bir şey değil, yüz kızartacak bir hakikattir zannındayız.

Bugün dünyada Rus romancılığı diye başlı başına bir görüş kâinatına sahip bir nevi var. O romancılar ölmöz çünkü kendi bünyelerinden fıskırmış, kendi bünyelerini ifade etmiştir. «millî», damgası onların esasını teşkil eder.

O halde san'atkârın ilk yapacağı iş kendi kültürünü her şeyden ziyade benimsemiş olması, kendi benliğini, kendi cemiyetinde aynen görmüş olmalarıdır. Türklerin ezelden beri sahip oldukları, etrafa yaydıkları muazzam bir kültürleri vardır. Dekarta kadar garp'a âristoya kimse söz söyleyemezken İbni Sina gibi bir türk filozofu onu çekinmeden tenkit ediyordu. Biz garp kültürüne dahil olduktan sonra muhakkak her sözümüzü her fikrimizi kabul ettirebilmek için « garp meşahirinden», birinin koltuğu altına giriyoruz. Her yerde her zaman söylendiği gibi muharirlerimiz Parisi, Berlini, Londurayı Adanadan, Elâzığdan, Bayazıttan daha eyi biliyorlar. Evliya çelebi seyahatnamesinin muhteviyatını bilmeyen münevver İbnezin ou un Voyage

d'un romancier autour du monde ismindeki seyahatnamesini harfiyen ezbere biliyor. Türk varlığının yetiştirdiği İbni Sina Kınalı zade Ali efendi gibi filozofların hiç bir noktai nazarını bilmediği halde; Almanlar için bile anlaşılması pek güç olan Kant ahlâkını, hegel mantığını gayet iyi biliyor. İnsan bunları düşünürken adeta «Milli eseri verecek san'atkar muhakkak ecnebi bir dile sahip olmayan biri olacaktır. Hükmünü çıkarıyor.

Eğer türk san'atkârı kendi bünyesini tetkik edecek, aynı zamanda cemiyetin duygularını arayıp bulacak olursa onları kendinde görecektir; o vakit bu duygularına cemiyet iman edecek olursa o zaman eser millîdir.

Eserlerimizin bazılarında salon hayatından bahs edilir. İtaabulda bir iki yer tarh edilecek olursa bu çeşit sosyeteler nerede görünür. Eser yokluğunda bu eserler bile rağbet görüyor Kitabın üzerinde bir türk imzası görünce insan hayret ediyor. Bunu nerede görmüş ? diye düşünüyor. Ladam Okamelya ve Safo isimdeki eserleri okuyunca «oh bunlarda varmış, muharrir her halde oradan özenmiş» almış, deyör.

İstedğimiz eserin her şeyden evvel türk muharriri tarafından türk idealini, türk ızırabını, türk heyecanını anlatmasını isteyoruz.

Bunun için san'atkârlarımızın kendi dilini eyi bilmesi, kendi memleketini eyi tanıması lâzımdır.

TARHALA OBASINI TANIYALIM 15

YAZAN: AVNİ ALTINER

Tarhalalıların bez satıcıları önündeyiz.
— Sofra bezi al kız, bak bohçalarda va.. arşını ucuz istersen topla verelim kendin dik daha kârlı çıkarsın.

— Ben pamuk verip dokutacağım..
— Sen Ovtan köyündemisin dokuyalım. neler istiyon istersen pamuğu sat bak-kaldan iplik al gömlek, yatak çarşafı da dokuruz.

— Olmaz ben yaygı «kilim» ile heybe dokutacağım..

— Öyle ise şu karşığı kadına git oda bizim köyden.

— Ya boyası ne olacak.

— Onlar hepsini yaparlar, istediğin renge boyarlar.

Bu def'a kadın oraya yanaşıyor

— Ben yaygı yapırcam ne kadar pamuk gider.

— Yavrum evini ölçtünmü.

Koynundan bir iplik çıkarır..

İşte böyu bu, enide düğümlü yere kadar. Aman deyim rengi nasıl olacak

— Kızım istersen pazar boyası alırsın, istersen soğanla açık kahve rengi, nar kabuğu atarak koyu kahve rengi yaparız. İçine tetre otu ve kurumla siyahlattığın z cevizle yeşil yaptığımız ipliklerden katarız. Hem hiç çıkmaz ve solmaz. Yavrum istersen bizde dokunmuş var. Hisaplarız senin pamuğu alır onu veririz. Onlar pazarlık edip uyuşuyorlar.

Öte taraftan biri sesleniyor.

Tahta gibi bezler on yıl kullan hem bunu ziyanına veriyorum ne yapam dokuduk mal bulundu. Yoksa ismarlasan böyle ucuz çıkar-mı hiç. Bunlar hep numrodur.

Pazarın kavaflar kısmına geliyoruz. Bu çarşının en eyi yerlerini Tarhalalılar tutmuş ekseriyeti onlar teşkil ediyor.

Hepside kendi yaptıkları çeşitli cizmeleri yazlık yemenileri ve mestleri, kadın cizmelerini satıyorlar. Fakat hepsi gelecek müşteriyi kandırmaya hazır. Bazı patronlarda tabakhanelerinin hafta ortasında esnafa verdiği kösele meşin ve derilerin bedellerini kunduracıardan toplamakla meşgul.

Biraz da tınları dinleyelim.

— Sizde gelinlik sarı dizme «cizme» varmı?

— Yok ya pey verin haftaya getirem hem içine telli uskufa koyalım bunlar geline gelmez o ismarlama olur.

Bir diğeri bir yörüğü vakalamış boyna malını medh ediyor. Fakat yörük çok müstagni bir türlü beyenmeyör.

Tarhalalı çırpınıyor.

— Gel sadıcım sen bu cizmeleri al, beyenmezsen paran her zaman hazır.

Çizmelerin dabanlarını birbirine çarparak Tak. Tak. Tak. Tak.

Bir harmandan bir harmana, dayanmazsa paran haram olsun

Bunu ismarlama yaptıktan ayağa küçük geldi. Vallah bu cizmelerde ister inan ister inanma bir mecit para kazancam. Tizin köyden kaç kişilere geçen hafta verdim, bir daha böyle mal bulunmaz. Tabanları iki harçta yattı, yüzüde derinin sırt yerindendir.

— Çok bahalı geçende bizim oğlan aldı hiç dayanmamış.

— Onlar nah şuradan aldılar biz eyi mal veririz. Kışında gez yazın da ne sudan korkar ne çamurdan. Ne deyom sana altın gibi maldır bu. Bir harmandan bir harmana dayanmazsa para istemem mal alır. parayı... ağnadınmı...

— Canım ne söyleyip duruyorsun bırak şunu eyilik bilmeyör istediği yerden alsın

— Devamı Var —

HALK EDEBİYATI FOLKLÖR

Yazan: F. ERDOĞAN

Türkiye cumhuriyetile memleketimizde Demokratik bir rejim kurulduktan sonra, senelerdenberi ayrı birer sızıntı halinde akışına devam edip gelen halk ve divan edebiyatı birleşmiş oldu.

Asırlarca kendini terennüm eden halk şairleriyle - saz şairleri ve halk arasında şahsî duygu ve ihtiraslarını tezahür eden adamların eserlerini toplamak içü herkeste bir alâka uyandı. Bu münasebetle iş başına geçenler folkloru halk edebiyatı, Halk edebiyatına folklor diye bir takım nşriyat yaptılar ve halâ bu anlayışla devam etmektedirler. Halkın duygularını toplamak halkçı rejimimizin bu husustaki derin alâkasile herkeste ona doğru keşmek arzusu uyandı. Gönüllerde bu hasreti gidermek büyük bir istek halinde ortaya çıkmaktadır. Ve halk denince doğrudan doğruya köylü anlaşılıp gitmektedir. Ben bu yazımla folklorle halk edebiyatını ayırd etmeğe çalışacağım. Sayın hocam Ahmet Kudsi Tecer'in takrirlerinden mülhem olarak bu farkı tebarüz ettirmeğe yelteneceğim. Edebiyat tarihçileri ve edebî fikirlerle otorite olanlar bile bu iki mefhumu karıştırdılar.

Evelki sene İstanbulda yapılan halk edebiyatı gecelerinde Hüseyin Cahit Yalçın halk edebiyatı ile folklorü karıştırmıştı. Sonra M. Fuab Köprülü ve İsmail Habip Sevük de bu iki ayrılığı bir olarak mütalea etmişlerdir. Sayın hocam Kalem mecmuasında intişar eden bir yazısile halk edebiyatını ve bu karışıklığı ayırd ettiler. Şimdi asıl meseleye gelecek olursak:

Folklor; anonim şekilde halk arasında nesilden nesle intikal etmiş şahsîlik olmıyan bir varlıktır. Halbuki halk edebiyatında şahsîlik vardır. Aradaki fark duygu tarzile şekil arasında kalıyor. Dünyanın her milletinde folklor izleri görülür. Avrupada bugün hemen folklor yok denecek kadar azalmıştır. Çünkü herhangi bir kitle içine medeniyet girince halk arasındaki bu dedelerden gelme inanış - mani - masallar kaybolmaya yüz tutuyor. Bu malzeme

suynun tortusu gibi halkın bünyesinde pıhtılaşmış varlıklardır. Türkiye, bu hususta zengindir. İlk defa halk edebiyatı tabirini Ziya Gökalp kullanmıştır. Türkcülüğün esaslarından hars ve medeniyet bahsinde "halk edebiyatına Türk edebiyatı," diyor. Dede Korkud masalı ozandan ozana nakledilerek zamanımıza kadar gelmiştir. Oğuz menkıbelerinden Tepegöz efsanesi cenubî anadoluda bir ihtiyar köylü ağzından duyulmuştur. Bunun Ali Rıza isminde biri yarısını neşretmiştir. İşte, bu gibi efsane ve masallar tam manasile folklor mahsulüdür. Folklor, nekre güyane fıkralar - masallar - darbımesellerdir ki bunlarda hiçbir şahsîlik görülmez. Bunların edebiyata girmesi lâzımdır. Fakat bundaki edebî kıymet, şahsî gibi görünmesinden ileri geliyor.

Bunları halk edebiyatı ile karıştırmamak lâzımdır. Folklor mahsulleri bir cemiyetin içinde bir mayinin çöküntüsü gibi daima en dipte bulunandır. Türkiyede folklor mantaryalı zengin bir haldedir. Hattâ Asya'da folklor gezisine çıkanlar çok iyi netice ile dönmüşlerdir. Ben mülhem olduğum bu bilgiyi bu satırlarla nakletmekle, halkın kendi içinden çıkmış inanışları bu sahifelerle neşrederek memleketteki bu kollektif mahsulü halk edebiyatından ayrı olduğunu anlatabilmeğe çalışacağım. Bu işle uğraşanlar ve zengin folklor muhitinde bulunanlar bu iki varlığı ayırd ederek çalışırlarsa daha iyi neticeler vereceği muhakkaktır.

Bu mahsuller, daima halkın ağzında, kulaklarında yadigar olarak ecdattan - atalardan intikal etmiştir, Bunda herhangi bir âşık ve saz şairinin şahsiyeti yoktur. Çok defa memleket ve milletlerin folklorü birbirine karışıyor. Burada daha inceleyecek olursak folklorde millîlik bile yoktur. Millîlik varsa bile bunu çekip çıkarmak güçtür. Folklor sahasına girenler maniler, masallar; ananelerdir. Maamafih halk edebiyatını tetkik eden adam, folklor parçala-

OĞLUMA

— 1 —

Göçsin dumanlı dağ başlarında günün
Makrur alnın bir dakika eğilmesin eteğine!
Bu gün sesi duyulan her yanında göksünün
Yarın gitmesin sakın ellerin köpeğine!

§

Aldanma! sakın sende şöhrat denen kadına;
O insafsız önünde eğilsin ve inlesin!
Açılan her kitabın mukaddes yaprağına
Eğilerek şöhratler her gün seni dinlesin!

§

İztırabın kardaşı Aşk yolunda dolaşma,
Görenler varsın de-in, ne kadar histen mahrum!
O Elem sahrasının serabına yaklaşma;
O yolda rehber olsun sana yalnız sönük mum!

— 2 —

Kızgın günün altında, sapanın ucunda
Yıllarca çalıştığın bir parça ekmek için..
Eğer bir parça ekmek nasırlı avucunda
Götürürsen şenlenir o akşam senin evin.

§

Alından akan teri silerken bir mendile,
Sevdamın yaşlarıyla bir an kalbin hıçkırır:
Nasıl işlenmiş deye nişanının eliyle
Bakarken bir ses sana "çalış" deye haykırır!

— 3 —

O s s hiç bir gün senin kulağından çıkmasın,
Bugün senin olmayan yarın mutlak senindir.
Bu azimle çalışsın, çocuğunda bıkmamasın;
O zaman bu topraklar, sorarım ben "kimindir?"

§

İşte ancak o zaman yanık alnın yukarda,
Bulutları delerek her yere nur serpecek.
Çalış usanma oğlum, sen bu taşlı yollarda,
Bugün bağ eydiklerin ayağını öpecek!

Cemâl SEZGİN

na rast gelecektir. Fakat bu sırada folklorü göz boyamaz. Edebiyat en iptidai kavimlerden en müttekâmil cemiyetlere kadar içtimai mahsul olduğuna göre folklor, bunun haricinde kalanıdır. Şimdi ben bu yazımla millî halk edebiyatı ile folklor mahsulünün den birer metin göstererek ilk sözüme nihayet vereceğim. Manisa hapishanesinde bulduğum türkülerden iki kıt'a ile ötederberi şurada burada intişar eden iki maniyi göstereceğim..

Manisa hap'shanesinden: TÜRKÜ

Ben giderken ekinleri köğüdü,
Açıldı mı şu derenin söğüdü?
Kırıldı mı memleketin yigiti?
Anam beni niçin verdin çocuğa.

Başka bir kıt'a

Elma değil elden ele atayım -
Sığır değil Hergeleye katayım.
Yigit değil sarılayım yatayım.
Anam beni niçin verdin çocuğa.

Folklor mahsulü manilerden:

Bu dağlar ulu dağlar,
Çeşmeli sulu dağlar.
Burda bir yigit ölmüş,
Gök kişner bulut ağlar.

Başka bir mani:

Vay bana vaylar bana
Yıl oldu aylar bana.
Egildim su içmeğe,
Su vermez çaylar bana.

Bundan sonraki yazılarımla Manisa hapishanesinde ve halk arasında araştırdığım metinleri (mani-masal-anane) leri sıralamaya çalışarak bu iki mefhumun birbirinden ayrılıklarını ortaya koyabilirsem ne mutlul..

HESAPLAMA İŞİNDE Hayattan Başlıyalım, Hayatı Görelim, ve Öğrenelim

Yazan: A. KARASU

İlk okullarını bitiren çocukların çoğu kendilerini sabırsızlıkla bekleyen ana babalarına yardıma koşmak veya kendi gelişmelerini sağlamak düşünceleriyle hayata atılmak zorundalar. Artık yetiştiler diyerek okuldan çıkarılan ve maddi bilhassa manevi gelişmeleri gözden çok uzak tutulan binlerce çocuğu (genç yurddaşı) hemen çiftinin ve çubuğunun başına geçmiş, sürüsünü güdüyor, bir ustanın yanında terzi, marangoz, demirci, eskici. — Çıraklık ve yahut işçilik yapıyor görürüz.

Fakat işin acıklı tarafı bunları; bir iki yıl sonra okulun kendilerine verdiği bilgi ve maharetlerden uzak, habersiz ve okul görmemiş çocuklar ayarında görmemizdir. Onlar yalnız, okumamış kardeşleri gibi içinde bulunduğu muhit ve karşı karşıya kaldıkları hayat ve tabiatı öğrenme zamanını duyarak işlerine yarayan işleri ve bilgileri benimsemiş ve kendilerine mal etmişlerdir.

Bunda, 3 yıl gibi az bir okuma ve çocuk ruhu yapılışının da kararsız bir devre rastlaması yanında konuları işlerken tutulan yolun aydın ve doğru seçilmeyişi veya hut bu sahadaki tecrübe ve bilgi eksikliği ni de sayabiliriz. Okulu bitiren çocuklar, yüz binler, milyonları yazıyor ve hayatlarında göremeyecekleri hayali ve bazan da tabiatı raslanmıyan problemleri yapıyorlar.

Misal: (800 - 900 nüfuslu bir köy çocuğu [S. III] den)

1 — Köyümüzün nüfusu 17,568,780 dir. Köyümüzün nüfusunun 22,785,776 olması için kaç kişi lâzımdır.

2 — 978 sığircık 655 ağaca konmuş. Her bir ağaca kaç sığircık düşer gibi... ilâh.. Okulu bitirmiş çocuklara gayet basit kroblemler soruyorum, düşünmeden ve işe girişmeden hemen toplay, çıkar... diyerek kafadan savuruyorlar. Bunlardan hesabı, çeşit hayat işlerini hesaplayarak değil, hesabı kaide olarak öğrendikleri muhakkaktır. Bunun içindir ki ilk, orta ve yüksek okullarda matematik dersleri hep çocuk gözünden düşmüş, korkunc, üzücü, onçak sınıfı geçmek için baş belâsı sayılarla yapılan bir derstir. Hayatın çeşit hesap işlerini hesaplamak isteği ferdin isteği kadar cemiyetin de içten duyduğu bir ihtiyaçtır.

Bu istek bu ihtiyaç olduktan sonra, hesap dersleri; kuru cansız, en zor ve korkutucu bir ders olamaz. Bilâkis en eğlenceli, en zevkli, en canlı ve en kolay bir ders olması lâzımdır. Bakınız san'atkar bir öğretmen, diğer dersleri ihmal ettirecek kadar, hesap derslerini çocuklara sevdirmiş ve onlar için gayet eğlenceli ve tatlı bir ders şekline sokmuştur.

[Ana mektebi öğretmenlerinden birinin talebesi, bir hesap problemile uğraşmağı

ana sınıfının şarkı ve oyun yerindeki gezmelerine tercih etmiştir.]

Bir öğretmen ne kadar ihtimamla çalışsa ve didinse çocuğun inkişafına uymak mecburiyetinde kalır. Fazla bir şey öğretmez. İşleyeceği hesap kanunlarında sınıfının genel hesaplarına derecesini bilerek ona göre, tedrici surette ilerler.

Eski zihniyetle işlenen hesap derslerini, gayet keskin bir görüş ve kuvvetli bir dille yıkan ve yerine en ileri görüşlü bir usul koyan Y. Kuhlerin sözlerini öz ağzından dinleyelim :

I — Mihaniki bir maharet kazandıran hesap öğretimi yerine, yeni hesap öğretimi, kuvvetin inkişafını ve riyazî terbiyeyi hedefe almıştır.

II — Bir takım sayı kadrolarına istinat eden eski riyazî mantığı görüş yerine, yeni hesap öğretimi, riyazî psikolojik tekâmül kademelerini ihiva eden görüşü nazarı itibare almıştır. (Burada çocukta işe başlamak demektir.)

III — Mümkün olduğu kadar süratla tecride varmak zihniyeti yerine, yeni hesap tedrisatı mümkün olduğu kadar hadse istinat etmek düşüncesini koymuştur. - (his prensibi)

IV — Yeni hesap öğretimi söze dayanan eski öğretim şekli yerine bütün havassı faaliyete sevk edecek bir yol takip eder. - iş prensibi -

V — Ruhu öldüren bir takım kalıplar yerine, yeni hesap öğretimi ruhu inkişaf ettireu, canlandıran yeni yollar bulma esasını koymuştur: (İş ve zatı faaliyet prensibi)

İLK RÜYA

Kafam durgunlaşmıştı gözlerim karmıştı, Kalbimi alevliyen bir ızdırab sarmıştı. Uçuşan hayallerle gözlerim dumanlandı, Yirmi yıllık hayatım dimağında canlandı. İlk olarak hayatımda bir rüyaya dalmıştım. Onun sarhoşluğile ilk zevkimi almıştım. Çılgınlara dönerek yirminci baharında Uzaklaştım maziyi bırakarak ardımda. Sanki kanatlanmıştım uçuyordum havada Uçuyordum sanki ben Periler diyarında İçmiştim içiyordum sonsuz kaynaklarından Alıyordum hızımı sabah yıldızlarından. Ben neydim ne olmuşum kendim de bilmiyordum, Tutarım diye onu durmadan koşuyordum. Ah nasıl oldu bilmem ben artık uyanmıştım; Şimdi anladım meğer bir rüyaya dalmıştım...

R. ÇAMLIBEL

VI — Eski sual bevap usulünün yerine, yeni hesap öğretimi şahsiyet terbiyesine yarayan serbest bir hareket tarzı bulma esasını koymuştur. (— serbest zihni mesai. sınıfça konuşma.)

VII — Hesap meselelerinin kitap veya muallim tarafından ortaya konulması bunların hâl yollarının muallim tarafından gösterilmelerinin yerine, yeni hesap öğretimi meselelerin hallinde olduğu kadar kurulmasında da talebeye rol veren bir tarzı koymuştur. — serbest zihni faaliyet prensibi

VIII — Yeni hesap öğretimi eski hesap öğretiminin gayri hayati ve can sıkıcı kitap meseleleri yerine ev ve millî iktisat hayatı ile günlük hayatın diğer safhalarından ilham alan meseleler koymuştur. — (hayatilik prensibi)

lara yaptırılır. (Tahdit edilmiş şekiller)

- c) Kibrit çöplerini iplikle ortalarından y ya iki uçlarından bağlanarak kum masası kenarına armaklık yaptırılır. Sonra kâğıda çizdirilir.

- 2 — Kibrit çöpleriyle sıra üz rinde dizme temrinle i.

- a) Aynı boyda olan kibrit çöpleriyle sırada bir

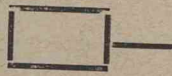
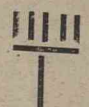
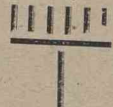
Merdiven

Masa

Sandalya

- b) Muhtelif b ydaki çöplerle biraz daha mürekkep şekiller yaptırılır.

Ev ilâh gibi.

- 3 — Defterlere yapılacak temrinler.

- a) Defterlerine istedikleri bir resim yaptırılır. Bu resim kenarı çizgilerle süsletilir. I I I I I Bu süs kum masası etrafına yaptırılan parmaklıklar şeklinde olabilir.

- b) Kibrit çöplerini dizerek yaptıkları modeller, defterlere çizdirilir Masa, sandalya ilâh gibi

- c) Kenar süsünde yaptırılan düz çizgiler, eğri çizgilerle birbirlerine bağlanır (destere ağzı gibi NNNN

- d) Havada ve kumda muntazam el hareketleriyle yaptırılan çember'er deftere çizdirilir. O O O

- e) c harfine yardımcı olması için kırık ve tam çemberlerle kenar süsü yaptırılır

O () (O () O

- f) Kırık çember ve düz çizgilerin muhtelif şekillerde birleşmesiyle süs yaptırılır. Bu süsler B. R. P. S harflerile 3 rakamının yazılışına ya dım eder. B. B. I S I S I S gibi

Yazıya başlandığı ve tahlile geçildiği yaman sesli harflerle de kenar süsü yaptırılabilir.

A. O. A. A. O. A. O. A. A.

E. E. O. E E. O. E E. O

Bu hazırlık temrinleri yaptırılırken, evvela öğretmen yazmalı ve çocuklara her defasında nereden başlayıp nerede bitirileceklerini hatırlatmalıdır.

Yazıya başlamadan önce Çocuklara yaptırılacak hazırlık temrinlerinden

Örnekler

A) Funlar toprak üzerinde kumda eşya ile yaptırılır. B) sonra toprağa, kuma, kalem çivi çöp gibi bir şeyle çizdirilir. C) daha sonra kibrit çöpleriyle masa ve sıraların üzerine dizdirilir. D) en sonrada kâğıda çizdirilir.

P a r m a k l ı k

Merdiven

Pencere

Soba

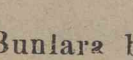

Masa

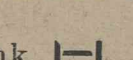
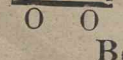
Sandalya

Çanta

Tırmık

Bunlara benzer şekiller

Çatal

Araba

Boyduruk

2. NCI KANUN AYI İÇİNDE

EVİMİZDEKİ ÇALIŞMALARIN

ANA HATLARI

1 — Evimize ikinci kânun ayı içinde 6450 bayan, 12250 bay olmak üzere 18,700 yurddaş gelmiştir.

Kitapsarayımıza okuyucu olarak gelen 1642 yurddaş bu sayının dışındadır.

2 — Evimizin açmış olduğu okuma odalarına münavebe usulü takip edilerek bu ay içinde de kitap, dergi, gazete gönderilmesine devam edilmiştir.

Okuma odalarının çevrelerine verdiği büyük fayda göz önüne alınarak 12 köyümüzde daha okuma odası açılma işi üzerinde çalışılmış ve açılma hazırlıkları tamamlanmıştır.

3 — Dil, tarih, edebiyat şubemizin bu çalışma devresinde sistemli etüdler mahsulü olan (Turizm bakımından Manisa) adlı eseri üzerinde yapılan çalışmalar devam etmektedir. Haftanın muayyen üç gününde muntazaman toplanılmakta, münferit olarak yapılan incelemeler neticesi elde edilen malûmat birleştirilerek eser zenginleştirilmektedir.

Şubenin tertip ettiği seri konferanslardan bu ay içinde Kız enstitüsü direktörü bayan Hayriye Gizellâ tarafından (Kadın ve Sanat), öğretmen bay Faruk tarafından (Radyo), bay Fikret tarafından (Zehirli gazlar), ve (Havadan korunma) konularında dört konferans verilmiştir.

Şubenin verimli faaliyetlerinden biri olan edebiyat geceleri toplantılarından bu ay içinde biri Namık Kemale, diğeri üstad Recai zade Ekreme tahsis edilmek üzere iki toplantı yapılmıştır.

Toplantılarda iki üstadın da hayatı anlatılmış, nesr ve nazım parçaları okunmuş vatanperverlikleri, edebî mevkileri tebarüz ettirilmiş. dil, edebiyat, tarih şubesi üyelerinden muhtelif arkadaşlar söz alarak gecenin olgun bir halde yaşanmasını temin etmişlerdir.

4 — Ar ve gösterit şubelerimizin programlı ve birleşik çalışmaları muntazaman devam etmekte ve müzik kursları muayyen zamanlarında muntazaman yapılmaktadır.

Mandolin kısmına devam edenlerden teşkil edilen mandolin orkestramız her salı günü radyo konserleri vermektedir.

Gösterit şubemiz bu ay içinde biri 18/1/1939 tarihinde, diğeri de 21/1/1939 tarihinde olmak üzere iki defa Kör piyesini temsil etmiştir. Temsil çok muvaffakiyetli olmuş, 850 bayan olmak üzere 1550 yurddaş görmüştür.

Ayrıca 22/1/1939 ve 25/1/1939 tarihlerinde iki defa (Mavi yıldırım) piyesi temsil edilmiştir.

5 — Bu ay içinee 82 si bayan olmak üzere 122 hasta muayene ve tedavi edilmiştir.

120 aileye kibrit, sabun, kömür, un fasulye, şeker tevzi edilmek suretile yardım yapılmıştır.

6 — Yeniden Cezaevinde bir (A) dershanesi açılmıştır.

Lisan kursları muayyen günlerinde mun tazaman devam etmektedir.

7 — Spor sahamızda basketbol, voleybol ve tenis üzerinde çalışmalar yapılmaktadır. Bu ay içinde 15/1/939 tarihinde İzmir Üçokspör kulübü ve 22/1/939 tarihinde

Ateşspor kulübü evimize gelmişler, Sakarya ve Yıldırımspor kulüplerimiz gençlerle birer fudbol maçı yapmışlardır.

8 — Köycülük şubemiz çalışmalarına devam etmektedir. Bu ay içinde yakın köyler evimizde verilen temsillere davet edilmişler ve kendileriyle faydalı konuşmalar yapılmıştır.

9 — Bir aylık müddet içinde evimize 36 kitap ve 51 dergi gelmiştir.

10 — Bu ay içinde evimizde başka kurumlara aid olmak üzere 48 toplantı kaydedilmiştir.

11 — Bütün şubeler mutad komite toplantılarını muntazaman yapmışlardır.

